

Teorie hudebního zápisu

(Osnova předmětu pro Akademii staré hudby)

1. lekce (5. 3. 2005)

1. TEMATICKÝ OKRUH - Základní pojmy

Písmo, notace, notační znak, systémy syntetického vyjadřování, systémy analytického vyjadřování, diastematicnost, frazeologie, vývojové podoby notačních systémů: notace alfabatické, notace akcentické, notace neumové, notace chorální, notace menzurální

Literatura: *Assmann, Jan*; Plocek, Václav (viz seznam literatury na konci sylabu)

2. TEMATICKÝ OKRUH - Latinské neумы

2.1 Vymezení pojmu a problematika historická

2.2 Neumové znaky

(názvy, klasifikace, hudební význam znaků, tabula neumarum)

2.3 Neumová notace a písmo - pomocné znakové systémy

(litterae significative, Romanusbuchstaben, diastematický systém Hermana Contracta, notace Boethiova, dazijská notace)

2.4 Typologie neumové notace

2.41 Typologie znaková (identifikace podle předložené ukázky)

2.42 Typologie druhová (identifikace podle předložené ukázky)

Literatura: Hutter, Josef; *Stäblein, Bruno*; Rybarič, Richard

Ukázky č.: 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5

3. TEMATICKÝ OKRUH - Nota choralis

3.1 Vymezení pojmu (Hutter x německá škola: Wagner, Stäblein)

3.2 Vymezení hlavních znaků noty choralis

3.3 Vysvětlení termínů:

osnova spatiová, osnova chordální, osnova linková, osnova linová, osnova quidonská, klíč, klíče sylabické, klíče alfabatické, klíče barvené, custos, caesura, neumae usuales, neumae irregulares, neumae regulares, neumae musicae, conjunctae, compositae, fusae

3.4 Typologie noty choralis

3.41 Typologie znaková (identifikace podle předložené ukázky)

3.42 Typologie druhová (identifikace podle předložené ukázky)

Literatura: Hutter, Josef; *Stäblein, Bruno*; Rybarič, Richard

Ukázky č.: 3.1, 3.2, 3.3, 3.4

4. TEMATICKÝ OKRUH – Notace menzurální

4.1 Vymezení pojmu a výčet typů

4.2 Modální notace

4.21 Vymezení pojmu

4.22 Mody a jejich identifikace

Ukázky č.: 4.21, 4.22, 4.23, 4.24, 4.25, 4.26

4.3 Předfrankonská a frankonská notace

- 3.31 Vymezení obou pojmů
- 3.32 Hlavní znaky předfrankonské notace
- 3.33 Hlavní znaky frankonské notace

Ukázky č. 4.31, 4.32, 4.33, 4.34

Literatura: Appel, Willi, Rybář, Richard

2. lekce (19. 3. 2005)

4.4 Černá menzurální notace

- 4.41 Vymezení pojmu
- 4.42 Identifikace hlavních typů černé menzurální notace
- 4.43 Základní rysy francouzské notace
(menzura a její koncepce, notae simplices, ligatury a pravidla pro jejich čtení, alterace, imperfekce)
- 4.44 Základní rysy italské notace, rozdíly od francouzské
- 4.45 Hlavní prameny francouzské a italské notace
- 4.46 Francouzská a italská notace ve středověkém hudebním písemnictví

4.47 Terminologie:

trecento	divisio secunda	divisio tertia
ars nova	ars subtilior	balada
moteto	rondeau	prolatio
pausa triorum temporum	virelai	punctus additionis
imperfectio	imperfectio ad totum	pausa duorum temporum
imperfectio ad partem	imperfectio ad partem remotam	talea
imperfectio ad partem remotissimam	isorytmie	isometrie
ligatura	hoquetus	alterace
clos	isoperiodicita	divisio
divisio binaria	divisio ternaria	divisio quaternaria
divisio senaria perfecta	divisio senaria imperfecta	octonaria
novenaria	ouvert	duodenaria

Literatura: Apel, Willi; Rybář, Richard

Ukázky č.: 4.41, 4.42, 4.43, 4.44, 4.45, 4.46

3. lekce (2. 4. 2005)

- 4.48 Zásady přepisu francouzské notace - demonstrovat na předložené ukázce

4. lekce (16. 4. 2005)

4.5 Bílá menzurální notace

- 4.51 Vymezení pojmu
- 4.52 Notační znaky
- 4.53 Menzura a ligatury - vymezení pojmu a charakteristika základních typů
- 4.54 Color - vymezení pojmu a jeho hudebního významu

Literatura: Appel, Willi; Rybář, Richard

5. lekce (30. 4. 2005)

4.55 Proporce - vymezení pojmu, základní typy a jejich hudební význam – proporční kánon

Literatura: Apel, Willi; Rybář, Richard

Ukázky: 4.51, 4.52, 4.53, 4.54

6. lekce (14. 5. 2005)

4.56 Zásady přepisu bílé menzurální notace - demonstrovat na předložené ukázce

4.57 Terminologie

ligatura obliqua	modus longarum	maximodus
modus maximarum	modus minor	alla longa
modus maximarum imperfectus com modo longarum perfecto cum tempore perfecto cum prolatione perfecta	taktová čára	color
menzurní čára	color prolationis	color minimarum
color temporis	hemiola temporis	poloviční color
hemiola	color minor	proporce
hemiola maior	integer valor	genus multiplex
courantový color	genus superpartiens	genus multiplex superpartiens
genus superparticulare	proportio dupla	proportio tripla
genus multiplex superparticulare	proportio quintupla	proportio sesquialtera
proportio quadrupla	proportio tripla sesquiertias	alla semibreve
proportio supertripartiente tertias	menzurní kánon	alla breve
proportio dupla supertripartiente quartas		
proportio subdupla supertripartiente quartas		

Prameny a literatura (základní tituly):

Apel, Willi: Die Notation der polyphonen Musik 900 - 1600, VEB Breitkopf - Härtel Musikverlag, Leipzig 1962

(anglická jazyková verze: *The Notation of polyphonic Music*)

Assmann, Jan: *Kultura a pamět, Prostor, Praha 2001*

Bessler, Heinrich - Gülke Peter: *Schriftbild der mehrstimmigen Musik, Musikgeschichte in Bildern III/5, Leipzig 1973*

Coussemaker, Edmond de: *Scriptorum de musica medii aevi nova series, I - IV, Paris 1864 - 1867*

Gerbert, Martin: *Scriptores ecclesiastici de musica sacra potissimum, I - III, St. Blasien 1874*

Hutter, Josef: *Česká notace I, II, Praha 1926, 1930*

Mužik, František: *Úvod do kritiky hudebního zápisu, AUC UK Praha 1961*

Parrish, Carl: *The Notation of Medieval Music, Pendragon Press, New York 1978*

Plocek, Václav: *Teorie a dějiny notace*, in: *Hudební věda II (Lébl, Vladimír- Poledňák, Ivan [eds]), SPN, Praha 1988, s. 591- 606*

Rybář, Richard: *Vývoj evropského notopisu, Bratislava 1982*

Stäblein, Bruno: *Schriftbild der einstimmigen Musik, Musikgeschichte in Bildern III/4, Leipzig 1975*

Vela, Maria, Caraci (ed.): *Kritika hudebního textu. Metody a problémy hudební filologie, KLP Praha, 2001*

Wolf, Johannes: *Handbuch der Notationskunde I, II, Leipzig 1913, 1919*

Příslušná hesla v hlavních muzikologických encyklopediích (MGG, Riemann, Grove, Slovník české hudební kultury ad.)

Poznámka:

Tituly vtištěné obyčejným písmem jsou povinné, tituly vtištěné kurzívou jsou nepovinné.

Podmínkou pro vykonání zkoušky je:

- a) spolehlivá znalost problematiky historického vývoje v rozsahu přednesené látky;*
- b) spolehlivá znalost principů černé a bílé menzurální notace a zásad jejich transkripce;*
- c) vyhovující zpracování závěrečného písemného testu (přepis předložené ukázky v rozsahu 10 taktů a test teoretických znalostí).*

Přehled notových ukázek

Ukázka číslo	Legenda
2.1	Tabulka neumových typů
2.2	Neumová notace - typ virgální
2.3	Notace neumová - typ jacentní
2.4	Notace neumová - typ jacentní
2.5	Notace neumová – typ punktální
3.1	Notace chorální – typ gotický
3.2	Notace chorální – typ kvadrátní
3.3	Notace chorální – typ rombický
3.4	Notace chorální – typ rombický
4.21	Notace modální - tabulka modů
4.22	Organum duplum
4.23	Organum triplum
4.24	Clausula
4.25	Conductus
4.26	Dvouhlasé notredamské moteto
4.31	Tabulka ligatur
4.32	Figurae simplices
4.33	Tabulka pravidel pro čtení ligatur
4.34	Pravidla pro čtení ligatur
4.41	Pravidla pro identifikaci menzury
4.42	Pravidla pro čtení imperfekcí
4.43	Talea + color
4.44	Ukázka pro přepis černé menzury 1
4.45	Ukázka pro přepis černé menzury 2
4.46	Italská notace-divisiones
4.51	Color – příklady aplikace coloru 1
4.52	Color – příklady aplikace coloru 2
4.53	Ukázka pro přepis bílé menzury 1
4.54	Ukázka pro přepis bílé menzury 2